

126 § LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSESTA EDUSKUNNALLE
SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON SEKÄ PELASTUSTOIMEN
JÄRJESTÄMISEN UUDISTUSTA JA MAAKUNTIEN PERUSTAMISTA
KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Valmistelu ja lisätiedot: kunnanjohtaja Tiina Heikka, puh. 044-720 8686,
tiina.heikka(at)lapinjarvi.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriö ja valtiovarainministeriö valmistelevat sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta ja maakuntien perustamista sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta hallitusohjelman mukaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriö ja valtiovarainministeriö ovat pyytäneet kunnalta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi.

Tausta

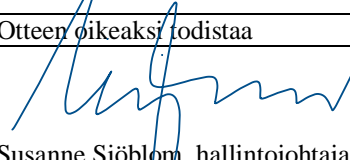
Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti Suomessa toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus ja perustetaan maakunnat. Uudistuksessa on hallitusohjelman mukaisesti tavoitteena kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveystalvet kaikille suomalaisille, parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin ja hillitä kustannusten kasvua.

Pelastustoimen uudistuksen tavoitteena on turvata pelastustoimen palvelujen saatavuus, kattavuus ja laatu myös tulevaisuudessa. Uudistuksen tavoitteena on kehittää ja tukea pelastustoimen valtakunnallista tehokkuutta ja yhdenmukaisuutta. Uudistuksella vastataan pelastustoimen haasteisiin vahvistamalla toimialan valtakunnallisia voimavaroja, kehittämällä toimialan johtamista ja ohjausta sekä tiivistämällä alan toimijoiden yhteistyötä. Tavoitteena on varmistaa myös, että maakuntien pelastuslaitoksilla on mahdollisuus tuottaa ensihoitopalveluja koko maassa. Näin varmistetaan jatkossakin pelastustoiminnan ja ensihoidon palvelutuotannon toiminnallinen ja kustannustehokkuus.

Lausunnoissa on pyydetty arvioimaan näiden tavoitteiden toteutumista ehdotetuilla säännöksillä.

Tavoitteet

Lausuntopyynnön kohteena olevalla hallituksen esitysluonnoksella ehdotettaisiin säädettäväksi uuden hallintotason perustamisen ja

Pöytäkirjantarkastajien nimet				Otteen oikeaksi todistaa
	Lautakunta	Hallitus	Valtuusto	 Susanne Sjöblom, hallintojohtaja

toiminnan kannalta keskeiset lait, joita olisivat maakuntalaki, laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, laki pelastustoimen järjestämisestä sekä niiden yhteinen voimaannanolaki, maakuntien rahoituslaki sekä ehdotukset kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön, verolainsäädännön, maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskevan lainsäädännön sekä eräiden yleishallintoa koskevien lakien muuttamiseksi. Perustettaville uusille maakunnille siirrettäisiin vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä.

Luonnoksen sisältämä sote-maakuntien laskennallinen rahoitusmalli perustuu pääosin tarveperusteiseen ja olosuhdetekijät huomioivaan rahoitukseen. Muun ohella lausunnoissa pyydetään kiinnittämään erityistä huomiota ja lausumaan siitä, kuinka rahoitusratkaisun eri määräytymistekijät vastaavat sote-maakunnille niiden lakisäätteisten tehtävien rahoitustarvetta. Sote-maakuntien laskennallista rahoitusmallia tarkastellaan uudelleen lausuntopalautteen perusteella.

Lakiluonnosaineisto löytyy osoitteesta:

<https://soteuudistus.fi/lakiluonnos-15.6.2020>

ja

Hallituksen esitys ja taustamateriaalit valtioneuvoston hankeikkunassa:

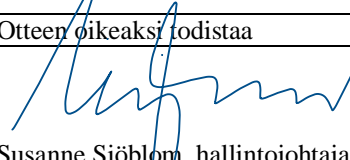
<https://stm.fi/hanke?tunnus=STM055:00/2019>

Lausunto on pyydetty toimittamaan lausuntopalvelun kautta, mutta monessa kunnassa on valmisteltu oma kirjallinen lausunto ja näin myös Lapinjärvellä.

EHDOTUS: Kunnanhallitus päättää antaa Lapinjärven kunnan puolesta seuraavanlaisen lausunnon hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi:

1. Lähipalveluiden turvaaminen on varmistettava konkreettisilla toimenpiteillä

Lähipalvelut etenkin pienissä kunnissa ovat vaarassa kadota uudistuksen myötä, jos niitä ei turvata konkreettisilla toimenpiteillä ja yhdenvertaisuuden periaatteita noudattamalla. Konkreettisilla lakiin kirjattavilla toimenpiteillä on varmistettava ihmisten tasavertainen kohtelu ja palveluiden saatavuus koko maakunnan alueella tasa-arvoisesti. Perustuslain 2§:n

Pöytäkirjantarkastajien nimet				Otteen oikeaksi todistaa
	Lautakunta	Hallitus	Valtuusto	 Susanne Sjöblom, hallintojohtaja

mukaista perusoikeutta osallistua ja vaikuttaa sekä perustuslain 6§:n mukaista perusoikeutta yhdenvertaisuuteen ei saa vaarantaa uudistuksella. Sote-lähipalveluista on saatava selkeät kirjaukset lakiin, jotta lähipalvelut voidaan varmistaa koko maakunnan alueella siellä missä asiakkaat ovat.

2. Riittävä rahoituspohja jätävä kuntiin myös uudistuksen jälkeen

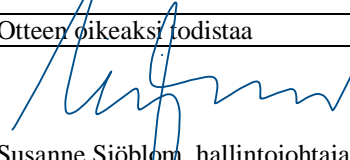
Kunnallinen itsehallinto on perustuslaillinen oikeus eikä sote-uudistus saa romuttaa sitä. Kuntien edellytykset toteuttaa kunnallista itsehallintoa ja järjestää kuntalaisilleen kuntiin jäävät peruspalvelut uudistuksenkin jälkeen, on turvattava riittävällä rahoituksella. Valtio ei saa enää osoittaa kunnille lisää tehtäviä ilman rahoitusta ja kuntiin on jätettävä rahoituspohja, joka mahdollistaa peruspalveluiden järjestämisen perustuslaissa, kuntalaissa ja erityislainsäädännössä säädetyllä tavalla. Luonnoksessa ei ole huomioitu tasausmekanismeissa kunnan kehittymistä tai tulevaisuutta. Tasausmekanismin tulisi olla erillään valtiosuusjärjestelmästä. Tietopohja valtiosuus-järjestelmän taustalla on myös varmistettava oikeelliseksi ja järjestelmään sopivaksi.

3. Palveluiden saatavuus suomeksi ja ruotsiksi on varmistettava

Ruotsinkielisten palveluiden saatavuus on varmistettava. Kaikkien oikeus saada palvelut omalla äidinkielellä on perusoikeus, jota ei saa uudistuksella heikentää. Itä-Uudenmaan alueella on oltava oikeus ja velvollisuus itse huolehtia kaksikielisten palveluiden kehittämisestä ja saatavuudesta alueellaan. Tämä on myös riittävällä rahoituksella varmistettava.

4. Demokratian toteutuminen varmistettava koko maakunnan alueella

Maakunta tekee päätökset omista lähtökohdistaan. Pienistä kunnista on vaikea saada vaaleilla valittavaa edustajaa maakunnan päätöksentekoon. Päätöksenteon

Pöytäkirjantarkastajien nimet				Otteen oikeaksi todistaa
	Lautakunta	Hallitus	Valtuusto	 Susanne Sjöblom, hallintojohtaja

keskittyessä isojen kuntien edustajien varaan maakunnan sisällä, ajautuvat pienten kuntien asukkaat epäoikeudenmukaiseen tilanteeseen ja pieniin kuntiin syntyy niin kutsuttu demokratiavaje. Tämä tilanne johtaa siihen, että vallan keskittyessä isoihin kuntiin, lakkautuslistalla ovat ensimmäisenä pienten kuntien palvelut. Maakuntavaltuustolle on myös turvattava todellinen toimivalta.

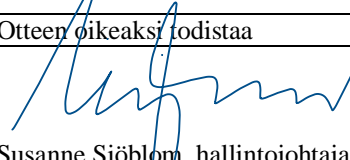
5. Sote-uudistus ei saa johtaa laaja-alaiseen kuntauudistukseen

Jatkossa ei tule siirtää enää lisää palveluita maakunnille. Maakuntamalli ei saa toteuttaa piilokuntauudistusta. Ei tule valmistella enää muiden palveluiden siirtämistä kunnista maakuntiin, ellei muutos tule kuntien aloitteesta. Kuntien toimintaa koskevista muutoksista tulee tosiasiallisesti neuvotella kuntien kanssa.

6. Kuntien kiinteistöriski on hallittava ja kaikki omaisuuslajit kompensoitava

Maakunta solmii äärimmäisen lyhyet vuokrasopimukset kuntien kanssa sote-kiinteistöistä. 3+1 vuoden malli on kuntien kannalta kestävä. Mikäli vuokrasopimuksia ei jatketa, tarpeettomiksi jäävät, kenties paljon korjausvelkaa ja isot tasearvot sisältävät kiinteistöt jäävät kuntien vastuulle.

Vastuu julkisen talouden tervehdyttämisestä on valtiolla ja kunnilla – lyhyiden vuokrasopimusten kautta ahdistetaan kuntia edelleen ahtaammalle talouden kannalta ja säästetään maakunnille kuntien kustannuksella. On epäoikeudenmukaista, että julkisen talouden maksajana ovat kunnat, joiden aloitteesta maakuntauudistusta ei ole aloitettu. Kunnille osoitettava vuokrataso on myös oltava yhdessä sovittavissa, eikä pelkästään maakunnan sanelupolitiikkaa tai saa entisestään heikentää kuntien taloudellista asemaa. Kompensaatiomallissa on korvattava myös muut kuin välittömät kustannukset ja

Pöytäkirjantarkastajien nimet				Otteen oikeaksi todistaa
	Lautakunta	Hallitus	Valtuusto	 Susanne Sjöblom, hallintojohtaja

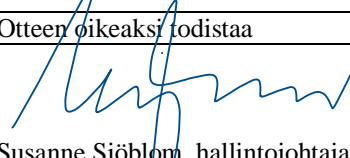
kaikki omaisuuslajit (esim. irtaimisto) on ehdottomasti huomioitava kompensatioissa.

7. Kuraattori- ja oppilashuollon saatavuus lähipalveluna on turvattava.

Kuraattoripalveluiden ja opiskeluhuollon osalta siirto maakuntiin on Lapinjärven kunnan kannalta perusteltua, koska palvelut ostetaan nyt kuntien yhteiseltä sosiaali- ja terveystieteiden yhteistoiminta-alueelta. Mikäli siirtoa ei tehtäisi, palveluiden toteuttaminen olisi vaikeaa. Sivistystoimen palveluiden siirtoa maakuntiin ei tule valmistella ja peruskuntiin on jätävä riittävä rahoitus sivistyspalveluiden toteuttamiseen.

Opiskeluhuollon järjestämisvastuun mahdollisesti siirtyessä pois kunnilta maakuntien vastuulle lähipalvelusta on saatava lakiin selkeät kirjaukset, jotta voidaan varmistaa, että opiskeluhuollon palvelut tuotetaan siellä, missä oppilaat eli palveluiden käyttäjät ovat. Alueiden ja kuntien erilaisuus on otettava muutoksessa huomioon. Esityksen perusteella ei selviä, millä mittarilla opiskeluhuollon palvelut resursoidaan ja miten palveluintegraation toimivuudesta huolehditaan. Koulutuksen järjestäjän vastuu opiskeluhuollon kokonaisuudesta kuitenkin säilyy, mutta mahdollisuutta vaikuttaa ohjauksen ja resurssoinnin kautta saatavaan palveluun ei ole riittävästi kirjattu lakiesitykseen. Palvelut on saatava palveluiden järjestäjästä riippumatta paikan päälle nopeastikin. Palvelut on järjestettävä lähipalveluina kouluissa ja oppilaitoksissa myös uudistuksen jälkeen. Painopiste pitää säilyttää perustason palveluissa ja ennalta ehkäisevissä toiminnaissa.

Yhteisöllisen ja yksilöllisen opiskeluhuollon työn suunnitteluun ja resurssointiin tulee panostaa uudessa toimintamallissa. Terveystieteidenhuollossa korostuu usein yksilöllisyys. Vaikka tuottajamalli siis muuttuukin, opiskeluhuollon palveluita ei voida toteuttaa jatkossa perinteisestä terveystieteidenhuollon näkökulmasta.

Pöytäkirjantarkastajien nimet				Otteen oikeaksi todistaa
	Lautakunta	Hallitus	Valtuusto	 Susanne Sjöblom, hallintojohtaja

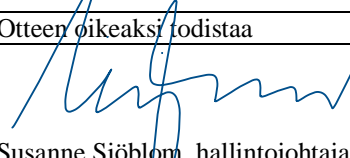
Oppivelvollisuuden laajentaminen on huomioitava sote-uudistuksessa ja opiskeluhuollon palveluiden järjestämisen tarveperustaisuuden arvioinnissa. Esitetty malli on jäykkä, sillä ei sisällä mahdollisuutta sopimiseen järjestämisvastuun siirtämisestä. Lakiluonnokseen ei ole sisällytetty toimivaltaa järjestämisvastuun siirtämisestä kunnille, jos sellainen olisi jossakin tarkoituksenmukainen tapa järjestää palvelut.

8. Lakiin tulee saada selkeä kirjaus yhteistyöstä, jolla varmistetaan paikallisten ja alueellisten tarpeiden ja olosuhteiden huomioiminen.

Jos yhteistyörakenteita ei ole kirjattu velvoittaviksi, on vaarana, ettei yhteistyötä tehdä tai sitä tehdään laadultaan vaihtelevasti eri maakunnissa ja eri kuntien kanssa. Yhteistyörakenteiden tulee olla sellaiset, että lainsäädännön tavoitteet toteutuvat. Selkeät rakenteet, kuten nimetyt yhteistyöryhmät, joissa käsiteltävät asiat määritellään ja työn prosessit kuvataan, tulee sisällyttää lakiin. Lakiin tulee vähintään sisällyttää yhteistyösopimuksen tekeminen velvoittavaksi osaksi yhteistyörakenteista sopimista. Sisote-yhteistyölle tulee luoda yhteinen alusta, jolla voidaan varmistaa tiedonkulku molempiin suuntiin. Pienenä kuntana haluamme tuoda erityisesti esille huolen siitä, että esimerkiksi pelkkä asukasluvuun perustuva mitoituseruste ei turvaa palveluiden järjestämistä.

9. Kuntien tulee saada toteuttaa tukipalveluita maakunnille

Etenkin pienissä kunnissa tukipalvelut ovat vahvassa poikkihallinnollisessa symbioosissa. Mikäli kunnat eivät voi tuottaa tukipalveluita maakunnalle, aiheuttaa se kustannustehottomuutta ja voi jopa vaarantaa tukipalveluiden tuottamisen kunnissa. Maakunnille asetettu edellytys siitä, että heidän on itse hoidettava omat tukipalvelunsa, eikä kunnilla ole oikeutta tuottaa tukipalveluita maakunnille, on sekä kuntien että

Pöytäkirjantarkastajien nimet				Otteen oikeaksi todistaa
	Lautakunta	Hallitus	Valtuusto	 Susanne Sjöblom, hallintojohtaja

tulevien maakuntien kannalta kustannustehoton ja järjetön toimintamalli.

10. Ei-perustason tehtäviä HUSille

Uudistuksessa on kaavailtu perustason terveydenhuollon tehtävien siirtoa HUSille. Tämä ei ole toiminnan kannalta perusteltua ja todennäköisesti johtaisi vain kustannusten nousuun.

11. HYTE-työhön on jätävä rahoitus kuntiin

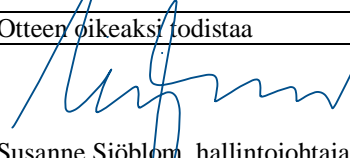
Maakunnan ja kunnan väliset rajapintatehtävät voivat lisätä kuntien hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen palveluiden tarvetta. Tämä on huomioitava kuntien rahoituksessa.

12. Osakeomistukset kunnille ja ulkoistusten purkuun vain äärimmäisen vakavin perustein

Kunnat ovat sote-uudistusta odotellessaan joutuneet tekemään erilaisia ratkaisuja vastatakseen siihen, ettei kuntien rahoituspohja sote-palveluihin ole ollut riittävä. Kustannustehokkuutta on haettu erilaisilla yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyömalleilla ja ulkoistuksilla. Maakunnan oikeus saada esimerkiksi osakkeet nimiinsä on vastoin kuntien etua, eikä sitä pidä uudistuksella mahdollistaa. Esitys, jossa ulkoistussopimukset voitaisiin maakuntien toimesta hyvin heppoisin kriteerein purkaa, on pöyristyttävä. Sopimusten purkamiseen tulee lähteä vain erittäin vakavin perustein eikä se pidä olla lähtökohta maakunnissa liittyen esim. kokonaisulkoistuksiin. Maakunnan on myös mahdollistettava edelleen yksityisen ja järjestösektorin mahdollisuus tuottaa sote-palveluita.

13. Maakunnan oikeus tehdä investointeja on varmistettava

Lakiluonnoksessa maakuntien valta investoinneissa on vähäinen. Investoinnit ovat hyvin tarkkaan ohjattu ministeriöstä. Tämä malli on ylibyrokraattinen ja kaventaa maakuntien toimivaltaa. Samalla se asettaa

Pöytäkirjantarkastajien nimet				Otteen oikeaksi todistaa
	Lautakunta	Hallitus	Valtuusto	 Susanne Sjöblom, hallintojohtaja

myös kunnat äärimmäisen hankalaan asemaan, kun maakunnilla ei ole toimivaltaa esim. hankkia sote-kuntien kiinteistöjä omistukseensa.

14. Pelastuslaitosten rahoituspohja on varmistettava

Uudistuksen takia Itä-Uudenmaan pelastuslaitoksen rahoitus on jäämässä noin neljänneksen perään siitä, mitä se nykytasolla on. Pelastustoimen riittävä rahoituspohja on varmistettava koko maakunnan alueella, jotta voidaan taata kaikille suomalaisille yhdenvertaiset palvelut ja turvallinen elin- ja yrittämisympäristö.

15. Ylimaakunnallinen toiminta

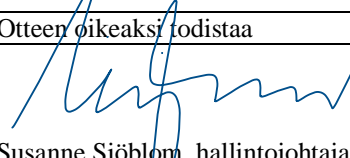
Uudistuksen jälkeenkin on oltava mahdollista, että asiakas hakee palvelunsa sieltä maakunnasta mihin hänellä on helpoin päästä. Etenkin maakuntien reuna-alueilla, kuten Lapinjärvellä on palveluiden saatavuus varmistettava maakunnan rajoista huolimatta. Myös maakuntien on perusteltua järjestää palveluita huomioiden palveluiden saavutettavuus. Osa palveluista on jo nyt käytettävissä ylimaakunnallisesti esim. pelastuslaitoksen osalta.

16. Uudistuksen aikataulut

Uudistuksen aikataulut on erittäin haastava. Järjestämisvastuun siirtoon jätävä aikaa riittävästi lain uudistuksen jälkeen. Mikäli uudistukseen varautuminen ennen lakien astumista voimaan tehdään kunnissa, on kunnille korvattava siitä aiheutuvat kustannukset. Toisaalta on myös huomioitava, että pienissä kunnissa ei ole työpanosta resursoitavissa uudistuksen valmisteluun.

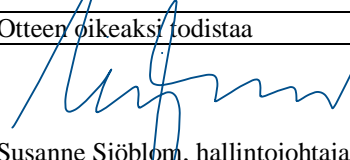
17. Uudistuksen järkevyyden ylipäättään on kyseenalaista

Uudistus todennäköisesti lisää byrokratiaa, kasvattaa kuilua ihmisten ja palveluiden välillä, lisää kustannustehottomuutta, ajaa julkista taloutta entistä

Pöytäkirjantarkastajien nimet				Otteen oikeaksi todistaa
	Lautakunta	Hallitus	Valtuusto	 Susanne Sjöblom, hallintojohtaja

ahtaammalle ja asettaa suomalaiset eriarvoiseen asemaan keskittämällä peruspalveluja. Surullisinta on se, että uudistuksella romutetaan Suomessa jo olemassa olevat hyvät rakenteet sote-palveluiden järjestämiseksi. On myös hyvä muistaa, että jos kuntien järjestämien sote-palveluiden rahoituspohja hoidettaisiin kuntoon, ei tarvittaisi tätä massiivista uudistusta lainkaan.

PÄÄTÖS: Hyväksyttiin yksimielisesti.

Pöytäkirjantarkastajien nimet				Otteen oikeaksi todistaa
	Lautakunta	Hallitus	Valtuusto	 Susanne Sjöblom, hallintojohtaja